

6. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия: Монография. – Сумы: ИТД “Университетская книга”, 2002. – 310с
7. Мешко Н. П. Інвестиційно–інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування / Н. П. Мешко // Екон. простір. – 2008. – № 10. – С. 78–88.
8. Покатаева К. П. Теоретичні основи визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К. П. Покатаева // Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сб. Серия: Техн. науки. – 2007. – Вып. 75. – С. 262–268.
9. Стеченко Д. М Інноваційні форми регіонального розвитку. Навч. посіб. -К. : Вища школа, -2002. -254 с.
10. Юхновський І. В. Сутність та структура інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки: основні підходи та напрями формування / І. В. Юхновський // Український соціум. – 2010. – № 2. – С. 159-171.

УДК 330.341.1 <http://teacode.com/online/udc/33/330.341.1.html>

Гавриш О. А.

доктор техн. наук, професор

Черняк Г. М.

Національний технічний університет України «КПІ»

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАК НЕОБХОДИМОЕ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ КОМПАНИЙ

INNOVATIVE DEVELOPMENT AS A NECESSARY COMPO- NENT OF ECONOMIC SECURITY OF MODERN COMPANIES

Проблема забезпечення достатнього рівня економічної безпеки та формування сприятливих умов для інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу на сьогодні вимагає адекватного та своєчасного вирішення і є надзвичайно актуальною. У статті проаналізовано сутність та основні визначення економічної безпеки. Досліджено праці вітчизняних та зарубіжних дослідників з окресленої проблематики, наведені їх розуміння економічної та інноваційної безпеки. Сформульовано авторське визначення інноваційної безпеки підприємства, під якою розуміється такий рівень розвитку його інноваційних потужностей та потенціалу, що дозволяє досягти стану захищеності від внутрішніх та зовнішніх економічних загроз в умовах нестабільності національної економіки. Виділено основні функціональні складові економічної безпеки на рівні управління сучасним підприємством. Виокремлено три групи ризиків, що загрожують інноваційній безпеці. Звернено увагу на основні проблеми забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку. Сформовано чинники інноваційного розвитку, що впливають на економічну безпеку підприємства в умовах конкурентної боротьби. Визначено три основні функції інновацій в контексті активізації процесів формування економічної безпеки підприємства засобами інноваційного розвитку.

Ключові слова: інновації, економічна безпека, інноваційна безпека, розвиток, проблеми.

Проблема обеспечения достаточного уровня экономической безопасности и формирование благоприятных условий для инновационного развития предприятий малого бизнеса на сегодня требует адекватного и своевременного решения и является чрезвычайно актуальной. В статье проанализированы сущность и основные определения экономической безопасности. Исследованы труды отечественных и зарубежных исследователей по обозначенной проблематике, приведено их понимание экономической и инновационной безопасности. Сформулировано авторское определение инновационной безопасности предприятия, под которой понимается такой уровень развития его инновационных мощностей и потенциала, который позволяет достичь состояния защищенности от внутренних и внешних угроз в условиях нестабильности национальной экономики. Выделены основные функциональные составляющие экономической безопасности на уровне управления современным предприятием. Обозначены три группы рисков, угрожающих инновационной безопасности. Обращено внимание на основные проблемы обеспечения экономической безопасности инновационного развития. Сформированы факторы инновационного развития, влияющие на экономическую безопасность предприятия в условиях конкурентной борьбы. Определены три основные функции инноваций в контексте активизации процессов формирования экономической безопасности предприятия путем инновационного развития.

Ключевые слова: инновации, экономическая безопасность, инновационная безопасность, развитие, проблемы

The problem of providing sufficient economic security and creating an enabling environment for innovative development of small businesses today require adequate and timely solution and is extremely urgent. This paper examines the nature and basic definitions of economic security. Studied work of domestic and foreign researchers outlined the problems given their understanding of the economic and innovative security. Formulated the author's definition of innovative security, defined as a level of development of its innovative capacity and potential, which allows reaching the state of protection from internal and external economic threats in an unstable national economy. The basic functional components of the economic level security management of modern enterprise. Determined three groups of risks to safety innovation. Attention is paid to the basic problem of providing economic security innovation. Formed innovative development factors affecting the economic security of the enterprise in a competitive environment. The three main functions of innovation in the context of intensified processes of formation of economic security facilities innovative development.

Keywords: innovation, economic security, safety innovation, development and problems

Вступ. Сьогодні вітчизняна економіка впевнено переходить на інноваційний шлях розвитку. Одним із стратегічних ресурсів інноваційного розвитку є мале підприємництво, що здатне забезпечити результативне освоєння технологічних, ресурсних, кадрових, маркетингових інновацій, будучи одночасно і виробником, і споживачем інноваційної продукції. Відповідно, проблема забезпечення достатнього рівня економічної безпеки та формування сприятливих умов для інноваційного розвитку підприємств малого бізнесу на сьогодні вимагає адекватного та своєчасного вирішення і є надзвичайно актуальною.

Теоретико-методологічні аспекти інноваційного розвитку та економічної безпеки комплексно висвітлено у працях провідних вітчизняних науковців, зокрема, Мунтіяна В. І., Сороківської О. А., Шкарлет С. М., Капустіна Н. та ін. У цих працях досліджено економічну безпеку на рівні держави та підприємства, проблеми та перспективи економічної безпеки інноваційного розвитку малого бізнесу, розглянуто економічну безпеку підприємства у функціональному аспекті його інноваційного розвитку. Проте на сьогодні досі залишаються невивченими окремі аспекти впливу загроз та формування можливостей інноваційного розвитку малих підприємств, недостатньо повно висвітлено основні підходи до забезпечення економічної безпеки малого бізнесу з огляду на його інноваційний розвиток.

Необхідність подальшого вдосконалення теоретичних основ та методико-прикладних підходів до управління інноваційним розвитком вітчизняних підприємств і зумовило актуальність теми даного дослідження, його мету та завдання.

Постановка завдання. Основними цілями даного дослідження є: аналіз теоретичних підходів до визначення термінів «економічна безпека», «інноваційна безпека» та наведення власного узагальнюючого визначення цих понять; виявлення факторів, що впливають на формування інноваційної безпеки підприємства; дослідження значення економічної безпеки в управлінні інноваційним розвитком підприємства, а також розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо вирішення проблем та окреслення перспектив забезпечення економічної безпеки малих підприємств.

Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети було проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних науковців - дослідників з вищезазначеної проблематики та використано наступні методи дослідження : системний підхід, індуктивний та дедуктивний аналіз, логічне узагальнення.

Результати дослідження. Поняття інновацій та інноваційного розвитку в сучасних економічних умовах має розглядатися з нової точки зору, як і будь-які процеси чи зміни, що приводять до активності і динаміки розвитку і несуть в собі суттєві як позитивні фактори розвитку, так і загрози та небезпеки. Сучасна наукова думка розглядає інноваційну безпеку підприємства та її забезпечення як невід'ємну частину системи економічної безпеки підприємства.

На макрорівні економічна безпека визначається, насамперед, здатністю держави до саморозвитку, джерелом яких за умов переходу до інформаційного суспільства є інновації. Їх впровадження в національну економіку створює необхідний фундамент технологічної незалежності країни та її сталого економічного розвитку.

Економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і у майбутньому [1, с.356].

Під економічною безпекою інноваційної діяльності малого бізнесу розуміється стан захищеності стратегічних інтересів суб'єкта господарювання, в основі діяльності якого лежить процес виробництва інтелектуальної продукції (ноу-хау, нові технології, винаходи та інша науково-технічна продукція) , від загроз на макро-, мезо- та мікрорівнях, протягом періоду послідовної реалізації усіх стадій інноваційного процесу [2].

Таблиця

Теоретичні підходи до визначення терміну «економічна безпека підприємства»

Ковальов Т., Сухорукова Т. [3]	Як стан захищеності діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності.
Бендіков М. [4]	Як стан захищеності науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу підприємства від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз.
Воронович Л. М. [5]	Як стан незалежності суб'єктів підприємницької діяльності від недобросовісної конкуренції підприємств-монополістів, непередбачуваних договорами дій підприємств-постачальників і торговельних організацій, від нераціональної економічної і правової політики держави та інших чинників, яка дає змогу привласнювати більшу частину законних прибутків.
Дубецька С. П. [6]	Як стан об'єкта в системі його зв'язків з точки зору його стійкості (самовиживання) та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачуваних дій та складно прогнозованих чинників.
Капустін Н. [7]	Як сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів.

Узагальнивши наведені у таблиці визначення, можна прийти до висновку, що економічна безпека підприємства відбиває такі його характеристики, як незалежність, стійкість, захищеність, здатність опиратися різноманітним загрозам, що заважають його нормальному функціонуванню, але, насамперед, це той рівень розвитку, на якому опинилося підприємство в результаті тривалої боротьби, певних підтримуючих заходів та активних дій. Таким чином, під економічною безпекою підприємства слід розуміти такий рівень його розвитку, який забезпечує його недосяжність для внутрішніх та зовнішніх загроз та здатність нормально функціонувати в умовах конкурентної боротьби.

Для того, щоб детальніше розуміти дане поняття прийнято виділяти функціональні складові економічної безпеки, а саме : фінансову, інтелектуальну і кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, екологічну, інформаційну, силову [8].

Кожна з наведених складових характеризується власним змістом, функціональними критеріями і способами забезпечення, що заслуговують на увагу. В рамках даного дослідження буде висвітлено саме інтелектуальну складову економічної безпеки, як рушійну силу інноваційного розвитку, що, в свою чергу, призводить до стабільного місця підприємства в умовах постійної конкурентної

боротьби та наявності внутрішніх та зовнішніх загроз.

Тому, з огляду на інтелектуальну складову, виділяють поняття інноваційної безпеки, під якою розуміють послідовну, заплановану, цілеспрямовану, комплексу діяльність підприємства щодо зміни кожного з елементів бізнесу певного підприємства, викликану попитом, обумовлену науково-технічним прогресом і спрямовану на діючу організаційну структуру, технологічні процеси, стиль і методи управління продукцією, що випускається, джерела сировини та матеріалів, ринки збуту, документообіг та інше [9].

З огляду на наше дослідження, під інноваційною безпекою підприємства слід розуміти такий рівень розвитку його інноваційних потужностей та потенціалу, що дозволяє досягти стану захищеності від внутрішніх та зовнішніх економічних загроз в умовах нестабільності національної економіки.

Процес формування та актуалізації економічної безпеки підприємства залежить від рівня інноваційного розвитку економіки держави в цілому та підприємства зокрема, що збільшують ступінь реалізації потреб суспільства, забезпечують розвиток підприємств і підвищення рівня їх конкурентоспроможності. Поняття «інновація» є широким за своєю природою, але у формуванні економічної безпеки підприємства важливими є ті винаходи, які приносять нові технічні розв'язання; змінюють стан техніки; істотно вдосконалюють виробничі процеси і якість вихідного продукту у контексті поступової заміни старої техніки (технології), принципів, структури новими об'єктами. Інновація є одним з головних факторів економічної безпеки та конкурентоспроможності підприємства і потенційно містить в собі засади фінансового успіху. Оптимальне для формування стану економічної безпеки значення показника витрат на науково-технічну діяльність має бути не менш ніж 2% від ВВП [10].

Інноваційна безпека за своєю структурою має три основні групи ризиків (загроз та небезпек), які можна класифікувати наступним чином:

- Технологічні ризики – ризики пов'язані з вірогідністю отримання кінцевих наукових результатів, своєчасністю, безпекою та перспективністю проведених робіт та отриманих результатів, відповідністю сучасному технологічному обладнанню до прийняття та запуску у промислове виробництво отриманих розробок.

- Ринкові ризики – ризики пов'язані з готовністю ринкового середовища, на який вийде підприємство з інноваційною розробкою, до прийняття цієї інновації, наявність прихованого попиту чи очікування ринку, розробок конкурентів і т. ін.

- Проектні ризики – ризики пов'язані безпосередньо з плануванням, розробкою та запровадженням інноваційного проекту, його вартістю, терміном, якістю виконання та цінністю отриманого результату [11].

В контексті активізації процесів формування економічної безпеки підприємства засобами інноваційного розвитку визначено три основні функції інновацій:

- забезпечення росту та якісного оновлення продукції на рівні як окремого підприємства, так і національної економіки в цілому;

- здійснення прогресивних структурних економічних зрушень, що стосуються найважливіших народногосподарських пропорцій: відтворювальних, галузевих, вартісних;

- реалізація новітніх досягнень науково-технічного прогресу і підвищення на цій основі ефективності виробництва на мікро- і макрорівнях [12].

Відповідно, належний рівень економічної безпеки неможливий без інноваційної складової, що забезпечує високе положення даного підприємства і його здатність опиратися різноманітним небезпекам. Проте повна економічна безпека є ідеалом, що означає постійну необхідність підтримки вже досягнутих економічних результатів та отримання нових, зокрема, і в сфері інновацій.

Отже, виокремимо основні проблеми забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку:

- неопрацьованість законодавства як з питань забезпечення інноваційного розвитку малого бізнесу зокрема, так і підприємництва в цілому;

- значний податковий тиск та корумпованість державних органів, що змушує малі підприємства приховувати фінансові ресурси, які при нормальному розвитку можуть бути спрямовані на розвиток інноваційної діяльності;

- недостатня фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка розвитку інноваційної діяльності малих промислових підприємств;

- обмеженість доступу до інформації щодо процесів ефективного інноваційного розвитку;

- недосконалість та обмеженість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для системи забезпечення економічної безпеки інноваційного розвитку.

В сучасних умовах інноваційний розвиток є однією з категорій, що дозволяє оцінити та про-

аналізувати комплексно якість продукції, ефективність організації виробництва, процеси діяльності економічної системи, стан країни на світовій арені в цілому. На сьогодні, для забезпечення ефективної конкурентоздатності підприємства та держави доцільно розвивати та впроваджувати наукові розробки, використовувати інноваційні технології для удосконалення загальної системи економіки. Таким чином, доцільно зазначити, що ефективне використання інноваційних технологій дозволить досягти успіху у боротьбі з конкурентами та зайняти певну позицію на ринку. Розглядаючи підприємство, як єдину цілісну систему, варто зазначити, що створення та впровадження ефективного механізму управління інноваційним розвитком організації дозволить підвищити ефективність діяльності та досягти необхідного стану стабільності.

Висновки. Отже, в даному дослідженні шляхом аналізу та систематизації різноманітних теоретичних підходів до поняття «економічна безпека», було запропоновано власне узагальнене визначення терміну. Наведені ризики інноваційної діяльності з огляду на економічну безпеку підприємницької діяльності.

Економічна безпека сучасного підприємства забезпечується комплексом умов, серед яких першочергове значення має інноваційний розвиток. Перешкодою на його шляху є наявність комплексу проблем, що заважають нормальному функціонуванню підприємництва в Україні, його інноваційним крокам і, відповідно, забезпеченості захистом від загроз всередині організації та з боку державних інституцій, конкурентів і недобросовісних бізнес-партнерів. Пошук вирішення даних проблемних питань може стати предметом подальших наукових досліджень. Їх подолання вимагає поєднання механізмів державного регулювання з механізмом самоорганізації сучасного підприємства, що є ознакою цивілізованого ринку інновацій та необхідною умовою стійкого розвитку економіки.

Література:

1. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – К. : КВІЦ, 1999. – 464 с.
2. Сороківська О. А., Турська Н. В. Проблеми та перспективи економічної безпеки інноваційного розвитку малого бізнесу. - Інноваційна економіка № 3 (41). – 2013 [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2013_3/338.pdf
3. Сухорукова Т. Индикаторы ресурсной безопасности предприятия / Т. Сухорукова // Бизнес Информ. – 1998. – № 6. – С. 44-47.
4. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 2. – С. 17-29.
5. Економічна енциклопедія / [за ред. Воронович Л. М.]. – Тернопіль, 2000.
6. Дубецька С. П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України : Збірник матеріалів наук.-практ. конф. – К. : Вид-во Європейського університету фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу, 2003. – С. 146-172
7. Капустин Н. Экономическая безопасность отрасли и фирмы / Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 11-12. – С. 45-47.
8. Основи зовнішньоекономічних знань. Словник-довідник / С. І. Долгов, В. В. Васильєв, С. П. Гончаров - М. 1990. - С. 138.
9. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики підприємства / Т. С. Максимова, О. В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. - 2010. - № 2(20) - с. 181-183.
10. Шкарлет С. М. Оптимізація портфелю інноваційної політики підприємства як фактор формування його економічної безпеки // Економіка та підприємництво. Зб. наук. праць молодих вчених та аспірантів. - 2007. - № 18. - С. 77-91 .
11. Кириченко О. С. Інноваційна безпека як невід'ємна складова економічної безпеки та ефективного проектно-орієнтованого розвитку сучасних підприємств / О. С. Кириченко // Фін.-кредит. діяльн. : пробл. теорії та практики : зб. наук. пр. - 2012. - Вип. 1, т. 1. - С. 94-99.
12. Судакова О. І. Економічна безпека підприємства у функціональному аспекті його інноваційного розвитку [Електронний ресурс] / О. І. Судакова. — Режим доступу : http://www.confcontact.com/2009_03_05/5_sudakova.htm.